
Informe sobre la vila romana d'Els Alters (vila Cornelius) i sobre les pedreres de Buixcarró, de l'Ènova

Autor: Comissió de Llegat Històric
Aprovació: Ple, 22 desembre 2016

Antecedents.-

El Consell Valencià de Cultura des de l'any 2003 que va tenir notícies de l'aparició d'uns indicis arqueològics a la partida d'Els Alters de l'Ènova, al costa del cementeri municipal, ha estat interessat en tot el procés de recuperació i estudi del jaciment, i a més de visitar l'indret va manifestar davant l'autoritat municipal i l'autonòmica la necessitat de redreçament d'un espai tan singular.

Referències històriques i procés recuperatiu.-

El jaciment romà va aparèixer de manera fortuïta en 2003 durant els treballs realitzats per a la construcció de l'AVE a la partida d'Els Alters, al mateix costat del cementeri de la població de l'Ènova.

Es va fer una excavació d'urgència que va donar com a resultat una datació al voltant del 65-75 d. C., una reocupació al llarg del segle V, una superfície a estudiar d'uns 3.000 metres quadrats, el nom del propietari de la vila, Publius Cornelius Iunianus i unes restes materials, entre les quals destaquen una inscripció votiva del propietari, en marbre de la pedrera veïna del Buixcarró, una placa d'un fris que representa una vinya, una escultura en marbre blanc que representa una escena de cacera, un fragment de capitell corinti, un fragment d'un mosaic policrom amb un motiu animal, un vas de ceràmica africana que reproduïx un cap de murtó, diverses agulles d'os, monedes, fitxes de jocs i contrapesos de telar.

Acabada d'excavació d'urgència, els tècnics d'ADIF van protegir el jaciment amb una malla geotèxtil i van soterrar el perímetre amb terra. A continuació es va construir una tanca de filferro reforçat per tal d'impedir l'accés a la zona excavada. Posteriorment, s'hi van incorporar uns cartells explicatius amb alguna errada informativa sobre les *mansio* de la via Augusta.

El material excavat, després d'un procés de restauració, va ser exposat en 2014 al Museu de Prehistòria de València i, posteriorment, traslladat al museu de l'Almodí de Xàtiva on ara mateix és visitable. La direcció del museu no sap de certes, a hores d'ara, si el material exposat romandrà de manera definitiva a les sales d'aquest museu.

Quant al jaciment i a la seua possible re-excavació, no hi ha massa perspectives perquè caldrà una gran inversió econòmica que una població menuda com l'Ènova no pot assumir i les

institucions autonòmiques i estatals tampoc no estan, ara per ara, com per a despeses extraordinàries.

Les darreres visites dels membres dels CVC constaten que el jaciment manté la tanca de filferro i els cartells, encara que una mica difuminats pel temps. Com és natural, les herbes cobreixen la superfície coberta de terra.

Quant a les pedreres de Buixcarró, situades a la partida dels Francs de l'Ènova, a uns 500 metres de la vila romana, també van ser propietat de Publius Cornelius Iunianus i al llarg de l'Edat Mitjana es van convertir en unes de les pedreres de marbre més importants d'Europa. Ara mateix, bona part de perímetre està soterrat davall dels tarongers i la part visible, també en bona part, està coberta per matossars i deixalles. Aquesta part de la *metalla* o pedrera té diferents braços d'explotació. S'hi pot veure una capelleta tallada en la roca i s'hi va trobar una cunya de ferro de 20 cm de llargària i nombrosos fragments ceràmics. De tant en tant, alguns grups de xiquets i de xiquetes del moviment scout fan jocs per aquest indret. No consten malifetes, però caldria protegir el lloc d'alguna manera.

Conclusions.-

- 1.** Seria convenient que els panells, que tan encertadament va col·locar ADIF explicant clarament la Vila Cornelius durant les obres de recuperació de l'espai, es tornaren als colors originals, ja que les inclemències meteorològiques han fet perdre intensitat.
- 2.** També seria convenient que al panell on es descriu la Via Augusta es rectificaren dos errors. El primer consistiria a col·locar Sebelaci abans de Ad Noulas -o siga després d'Ildum- i rectificar el nom d'Ad Noulas que al cartell apareix com Ad Novias, per error evidentment.
- 3.** La importància de la pedrera de marbre del Buixcarró propicia que es projecte una recuperació, tant de la part més neta com de la que està farcida d'enderrocs, mitjançant un pla de restauració que permeta una visió d'un conjunt singular i transcendent de l'origen de materials de les obres romanes de la zona.
- 4.** Cas de no existir, seria convenient elaborar un pla de seguretat que afectara a l'espai de la tanca de filferro deteriorada de Vila Cornelius i també al desnivell que dona a la pedrera de Buixcarró.

Este informe s'enviarà al protocol habitual i a l'ajuntament de l'Ènova i ADIF.